

ISTNIEJĄCE ORAZ POTENCJALNE CZYNNIKI REWITALIZACYJNE BYCZYNY

EXISTING AND POTENTIAL FACTORS OF REVITALISATION OF BYCZYNA TOWN

Luba Smirnowa
inż. arch./studentka

Politechnika Wrocławska
Wydział Architektury
Kierunek studiów – architektura i urbanistyka

STRESZCZENIE

Byczyna to małe miasto w województwie opolskim, będące rówieśnikiem państwa polskiego. Miasto i okolice mają różnorodną ofertę turystyczną, opierającą się przeważnie na historycznym dziedzictwie tego miejsca. Jednak Byczyna ma o wiele większy potencjał, którego wykorzystanie może skutkować powstaniem miejsca o dużej wartości historycznej, i to nie tylko w skali regionu, ale również w skali całego kraju.

Słowa kluczowe: Byczyna, rewitalizacja, rozwój turystyki, urbanistyka średniowiecznego miasta.

ABSTRACT

Byczyna is a small town in the Opole province which is the same age as the Polish state. The city and surroundings have varied tourist offer, based largely on the historical heritage of the place. However Byczyna has a much greater potential, the realization of which may result in place of high historical value and the scale of the region, also for the whole country.

Key words: Byczyna, medieval town planning, revitalization, tourism development.

1. WSTĘP

Celem artykułu jest przedstawienie szerszej społeczności istniejących oraz potencjalnych czynników rewitalizacji opartych na historii Byczyny.

Ryc. 1. Byczyna z lotu ptaka. Źródło: [12]

Fig. 1. Byczyna aerial. Source: [12]

Analiza sposobów rozwoju życia kulturalnego i oferty turystycznej Byczyny, nawiązujących do jej bogatej historii, prowadzi do wniosku, że to małe miasteczko bardzo dobrze wykorzystuje swoje dziedzictwo historyczne. Świadczy o tym wiele przykładów. Jedną z wież obronnych jest częścią ścieżki zwiedzania miasta, w wieży ratusza miejskiego znajduje się muzeum dziejów Byczyny, poza miastem wybudowano drewniany gród rycerski, organizujący międzynarodowe turnieje rycerskie, promujące Byczynę na całą Europę.

Jednak ranga podobnych przedsięwzięć maleje, kiedy analizuje się niewykorzystany potencjał zawarty w samej strukturze miasta. Rzut tego miasta pokazuje zachowany prawie w całości układ średniowiecznych uliczek (Ryc. 1. Byczyna z lotu ptaka). Byczyna nosi w swojej architekturze ślady wielu epok historycznych. Gotycki kościół ewangelicki, barokowy kościół katolicki, blok śródmiastowy oraz XIX-wieczne kamienice wpisują się w układ urbanistyczny miasta, w niczym go nie zaburzając. Natomiast ślady późniejszych epok w drastyczny sposób zmieniają tkankę miasta, niszcząc układ powstały wiele stuleci wcześniej.

Istotnym celem niniejszych rozważań jest więc analiza owego niewykorzystanego potencjału oraz próba wskazania możliwości naprawy istniejącego stanu, tak aby Byczyna mogła w pełni wykorzystać średniowieczne dziedzictwo architektoniczne i urbanistyczne oraz miała szansę zostać polskim Carcassonne.

2. POŁOŻENIE I HISTORIA BYCZYNY

Byczyna to miasto znajdujące się na południu województwa opolskiego. Zamieszkuje je ponad 3,5 tys. ludzi. Byczyna to również gmina skupiająca 23 pobliskie wsie sołeckie. Będąc częścią powiatu kluczborskiego, Byczyna leży w okolicach północno-wschodniego krańca Niżu Śląskiego oraz części triasowego progu Wyżyny Śląskiej [4, s. 93]. Miasto jest dobrze skomunikowane z resztą kraju – przechodzi przez niego krajowa droga nr 11 oraz kolej.

Najwcześniejsze ślady aktywności ludzkiej na terenie współczesnych granic Byczyny pochodzą z młodszej epoki kamienia (około 4500–1800 lat p.n.e.). W trakcie wykopalisk archeologicznych znaleziono fragmenty krzemiennych narzędzi i kamienny toporek. Na terenach otaczających miasto (wsie Gołkowice i Jaśkowice) najstarsze ślady działalności człowieka pochodzą ze środkowej epoki kamienia (8000–4500 lat p.n.e.) [8, s. 13–15].

Nie jest znana dokładna data powstania Byczyny. Według Jana Długosza pierwsza sufragania biskupia na Śląsku została założona w Smogorzowie; w 1041 r., była przeniesiona do Byczyny, a później, w 1052 r., do Wrocławia. Prawa miejskie Byczyna otrzymała przed 1268 r., natomiast najstarsza pieczęć pochodzi z dokumentu z 1415 r. [1, s. 1].

Od chwili powstania państwa polskiego Byczyna wchodziła w skład ziem Mieszka I, Bolesława Chrobrego i ich następców. Podczas rozbicia dzielnicowego należała do księstwa wrocławskiego, a następnie była pod władzą glogowsko-oleśnickiej linii Piastów śląskich. W latach 1341–1348 Byczyna niedługo znajdowała pod rządami Kazimierza Wielkiego, który następnie zamienił miasto na Księstwo Mazowieckie w wyniku pertraktacji z królem czeskim Karolem IV. W późniejszych latach Byczyna ciągle zmieniała właścicieli, często jako zastaw na zabezpieczenie ich długów. Po śmierci Piasta Jerzego Wilhelma w 1675 r. miasto znalazło się pod rządami monarchii habsburskiej [1, s. 2–3].

Ryc. 2. Północna pierzeja Rynku. W tle – kościół ewangelicki. Źródło: autor

Fig. 2. The northern frontage of the Market. In the background - the Evangelical Church. Source: autor

Jednym z najważniejszych wydarzeń w historii miasta, a również ważnym w historii Polski była bitwa pod Byczyną rozegrana 24 stycznia 1588 r. W tej bitwie hetman Jan Zamojski zwyciężył wojska arcyksięcia Maksymiliana Habsburga, który pretendował do tronu polskiego [2, s. 31].

Od 1741 r. Byczyna należała do Prus. Jednak bez względu na przynależność do poszczególnych krajów miasto było ośrodkiem kultury polskiej [1, s. 3]. Od połowy XVI w. funkcjonowała w mieście szkoła parafialna. Największy rozkwit szkoła ta osiągnęła na początku XVII w., kiedy wysyłano do niej dzieci nie tylko z okolic, ale z całego Śląska. Charakterystyczną cechą programu nauczania była troska o język polski [3, s. 16–17]. Mieszkańcy Byczyny brali udział w obu wojnach światowych. Po drugiej wojnie światowej nastąpiła prawie całkowita wymiana ludności z niemieckiej na polską. Wojna ta również spowodowała prawie 75-procentowe zrujnowanie miasta. Odbudowa zaczęła się natychmiast po zakończeniu wojny i jest kontynuowana do dziś w ramach rewitalizacji miasta.

O historycznej i kulturowej wartości Byczyny świadczą przede wszystkim jej zabytki, a jest ich wiele. Wyróżniającym elementem tego miasta są z pewnością XV-wieczne mury obronne, zachowane prawie w całości. Innymi ważniejszymi zabytkami są: wieża bramna wschodnia, tzw. Polska z XV w.; wieża bramna zachodnia, tzw. Niemiecka z XV w.; baszta Piaskowa z XVI w.; gotycki kościół ewangelicki; gotycka kaplica św. Jadwigi, przebudowana w XVII w.; ratusz z przełomu XV i XVI w.; barokowy kościół parafialny z 1767 r.; W sumie w Byczynie są 54 obiekty nieruchomości objęte ochroną na podstawie wpisu do rejestru zabytków nieruchomości. Dużą część zabudowy starego miasta, otoczonego murami, stanowią domy mieszkalne z XVIII i XIX w. (Ryc. 2). Stwarza to charakterystyczną atmosferę średniowiecznego miasta.

3. ROZWÓJ OFERTY TURYSTYCZNEJ JAKO SPOSÓB NA REWITALIZACJĘ MIASTA

Posiadając bardzo bogatą historię, Byczyna ma dużo możliwości rozwoju oferty turystycznej. W dzisiejszych czasach, kiedy wiele miejscowości próbuje zwrócić na siebie uwagę turystów, Byczyna jest tym bardziej unikatowa, że z jednej strony ma wiele autentycznych zabytków, a z drugiej strony ciągle wzbogaca się o nowe różnorodne oferty spędzania czasu i poznawania regionu, które mogą zainteresować ludzi w różnym wieku, i o różnych zainteresowaniach.

Rewitalizacja miasta jest sukcesywnie prowadzona przez władze gminy, a również przez różnorodne stowarzyszenia oraz prywatnych przedsiębiorców. Większość tych inicjatyw służy przede wszystkim mieszkańcom oraz gościom Byczyny, jednocześnie przyczyniając się do uporządkowania ładu przestrzennego miasta oraz pobliskich okolic.

Hasłem przewodnim działań rewitalizacyjnych Byczyny jest nawiązanie do średniowiecznej, rycerskiej przeszłości miasta. Powstają inicjatywy związane jak ze społeczną integracją mieszkańców, promocją prywatnych inwestorów, a również ukierunkowane na odbudowę Byczyny według potrzeb miasta o rozwiniętej ofercie turystycznej, z jednoczesnym przestrzeganiem zasad projektowania konserwatorskiego.

Jednym z pierwszych działań rewitalizacyjnych, podejmowanych zgodnie z ideą rycerskiej Byczyny był organizowany w Byczynie jarmark średniowieczny połączony z festynem rycerskim. Wydarzenie to miało miejsce 13 września 2003 r. i było zorganizowane wspólnie z Opolskim Bractwem Rycerskim oraz Grupą Szermierczą Jeseník z Czech. Od tego czasu co roku wiosną i jesienią odbywają się jarmarki, festyny i turnieje gromadzące tłumy mieszkańców gminy, turystów oraz pasjonatów rycerstwa z całej Europy (Ryc. 3). Dzięki polsko-czeskiej współpracy w 2005 r. powstał pomysł budowy Polsko-Czeskiego Centrum Szkolenia Rycerstwa – średniowiecznego grodu drewnianego (Ryc. 4). Część środków na finansowanie budowy pochodziła z funduszy programu IN-

TERREG III A Czechy-Polska. Gród znajduje się przy zalewie Brzózki, w odległości kilku kilometrów od Byczyny. Jego oferta to przede wszystkim:

- lekcje fechtunku bronią historyczną,
- warsztaty rzemiosł średniowiecznych,
- koncerty zespołów muzyki dawnej,
- turnusy edukacyjne
- żywe lekcje historii [5].

Od czasu powstania grodu rycerskiego w dniach jarmarków odbywają się imprezy zarówno w Byczynie (np. inscenizacja oblężenia murów), jak i w grodzie. Ważnym elementem promocji miasta i gminy w regionie jest opracowanie szlaków turystycznych. W gminie znajduje się m.in. pięć kościołów ze Szlaku Drewnianych Kościółków Powiatu Kluczborskiego. Powstaje Trakt Rycerski, mający prowadzić poprzez zabytki historyczne w gminie. W ramach inicjatywy Lokalnej Grupy Działania „Górna Proсна” jednym z opracowywanych szlaków prowadzących przez tereny partnerskich gmin jest Szlak Rycerski, obejmujący w większości tereny gminy Byczyna [5].

Zgodnie z pomysłem rycerskiej Byczyny oraz nawiązaniem do historii miasta organizowane są różnorodne imprezy. Są to m.in.:

- Europejskie Dni Dziedzictwa,
- pikniki OFF ROAD z turystycznym rajdem po gminie,
- piknik motorowy z rajdem „Śladami historii Byczyny”,
- „Noc świętojańska” i „Perunika” [5].

Ryc. 3. Obchody 420 rocznicy Bitwy pod Byczyną, Byczyna, 24 - 27.01.2008 r. Źródło: [13]

Fig. 3. The celebration of 420 anniversary of the Battle of Byczyna. Source: [13]

Realizacja niektórych projektów jest nieodłącznie powiązana z rewitalizacją społeczną gminy. Miękkie projekty, realizowane przez m.in. stowarzyszenie CISPOL w Polanowicach (warsztaty brukarskie, stolarskie, pielęgnacji terenów zielonych, krawieckie: szycie strojów średniowiecznych, wykonywanie pamiątek, gadżetów promocyjnych) i spółdzielnie socjalne z gminy Byczyna (np. projekt *Miejsca pracy wokół grodu*), aktywizują osoby wykluczone społecznie oraz osoby bezrobotne [5].

Kolejną inicjatywą zachęcającą do odwiedzenia Byczyny jest coroczny Zlot Piłkarzy Weteranów w Byczynie. Impreza ta, zapoczątkowana jeszcze w 1983 r., odbywa się do dziś, będąc ważnym wydarzeniem nie tylko dla piłkarzy weteranów, ale również dla miejscowej ludności oraz turystów.

Byczyna jest też ciekawym miejscem dla osób zainteresowanych archeologią. Prawdopodobnie kilkunastowieczna historia osady, a później miasta Byczyny ma jeszcze wiele tajemnic do odkrycia. Sporadyczne odkrytki archeologiczne (powiązane najczęściej z robotami budowlanymi lub drogowymi) dostarczają wiele materiałów do badań. Badania archeologiczne, prowadzone w Byczynie w latach 2009–2010 wokół gotyckiego kościoła ewangelickiego na terenie byłego cmentarza, umożliwiły szereg odkryć archeologicznych oraz dostarczyły materiał do badań nad życiem byłych mieszkańców Byczyny. Odkryto około 670 szkieletów ludzkich [10]. Obecnie (lato–jesień 2014) trwają kolejne prace wykopaliskowe w tej części miasta. Po ukończeniu prac i wykonaniu wszystkich badań obok kościoła powstaną krypty, w których zostaną pochowane szczątki ludzkie. Umieszczenie krypt w miejscu pierwotnego pogrzebu tych ludzi wraz z zagospodarowaniem terenu umożliwi zwiedzającym zapoznanie się z historią rozwoju danego miejsca.

Ryc. 4. Gród rycerski na Brzózkach – Polsko-Czeskie Centrum Szkolenia Rycerstwa. Źródło: [14]

Fig. 4. Castle knight on Brzózki - Polish-Czech Knighthood Training Center. Source: [14]

Obecnie jest realizowany projekt *Mój Rynek w Byczynie* [7]. Koncepcja ta, opracowana przez firmę B.P. OPOLPROJEKT z Opola, zakłada przeniesienie targowiska wcześniej znajdującego się za murami obronnymi do centrum miasta. Projekt proponuje również wzbogacenie targowiska o elementy małej architektury oraz próbuje stworzyć atrakcyjną ofertę dla przedsiębiorców. Maksymalne wykorzystanie przestrzeni, rozwiązanie problemu szaleńców miejskich, budowa parkingów powinny stworzyć ciekawe miejsce spędzania wolnego czasu oraz spotkań. Projekt jest finansowany ze środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007–2013). Realizacja jest kolejnym krokiem podnoszącym poziom życia mieszkańców oraz zwiększającym atrakcyjność Byczyny dla turystów i mieszkańców.

Lokalny Plan Rewitalizacji Miasta Byczyna na lata 2007–2013 [6] przewidywał kilka etapów prac, mających na celu podniesienie atrakcyjności turystycznej oraz stworzenie warunków do rozwoju gospodarczego. Jako działania kilkietapowe zaplanowano prace usprawniające komunikację, zabezpieczające zabytki oraz stwarzające lepsze warunki do integracji mieszkańców i gości miasta. Pierwszy etap zakładał poprawę infrastruktury komunikacji pieszej i kołowej w obrębie murów obronnych Byczyny, a także przebudowę nawierzchni dróg/ulic dojazdowych do terenów rekreacyjnych parku, znajdującego się za murami obronnymi. Drugi etap obejmował renowację zabytkowego obwarowania miasta wraz z renowacją zabytkowych wież. W trzecim etapie zaplanowano renowację spichlerza i zabytkowych obiektów sakralnych oraz utworzenie izby tradycji z punktem widokowym w ratuszu. Następnym, czwartym etapem miało być zagospodarowanie terenów zielonych i rekreacyjnych. Wreszcie działania piątego etapu miały doprowadzić

do odbudowy zwartej zabudowy w obrębie murów oraz zabudowy niezagospodarowanych parceli budowlanych na cele mieszkalno-usługowe [6].

Od 2006 r. zrealizowano sześć z dwunastu zadań rewitalizacji, trzy były przed realizacją lub w jej trakcie. Finansowanie tych przedsięwzięć następowało z różnych środków [11].

Dla mieszkańców, a również dla gości odwiedzających Byczynę we wsi Miechowa odbywa się co roku Święto Pierogu, gdzie każdy może się wcielić w rolę kucharza bądź spróbować wyrobów innych uczestników.

Podsumowując powyższe fakty dotyczące działań rewitalizacyjnych w Buczynie, wydaje się, że jak na takie małe miasto ma ono bardzo dużo do zaoferowania pod względem kultury i historii. Miasto, które można przejść z jednego końca na drugi w ciągu 5 minut, dzięki różnorodnej ofercie oraz rozwojowi nie tylko samej Buczyny, lecz również pobliskich okolic już dziś ma ofertę na tyle bogatą, iż można śmiało spędzić w tym miejscu cały weekend, nie nudząc się ani chwili. Dużo się dzieje, chociaż dużo jest jeszcze do zrobienia.

4. CZY URBANISTYKA ŚREDNIOWIECZNEGO MIASTA MOŻE BYĆ WARTOŚCIĄ?

Miasto Buczyna oraz pobliskie okolice posiadają wiele zabytków. Może nawet zbyt wiele jak na taką małą miejscowość. Utrzymywanie wszystkich zabytków w odpowiednim stanie wymaga dużych inwestycji. Mała gmina, o odpowiednio do jej wielkości małym budżecie, często nie jest w stanie dbać o zabytki z własnych kosztów. Większość realizowanych projektów jest współfinansowana przez państwowe oraz unijne projekty. Analiza zrealizowanych projektów, opisanych w poprzednim podrozdziale, prowadzi do wniosku, iż częściej są urzeczywistniane projekty usprawniające funkcjonowanie miasta (np. komunikacja) oraz służące rekreacji mieszkańców bądź gości miasta. Powstaje pytanie, czy próby uratowania autentycznych murów XV-wiecznych oraz odtworzenie średniowiecznej urbanistyki miasta są mniej wartościowymi przedsięwzięciami?

Buczyna jest miastem unikatowym także dlatego, iż mając bardzo długą historię, nie stała się jednak dużym miastem. Średniowieczny układ ulic otoczony XV-wiecznym murem jest żywym pomnikiem historii urbanistyki Europy. Duże miasta, gdzie nawiązaniem do historii jest często tylko rynek, szybko przechodzący w szerokie magistrale oraz betonowe i szklane współczesne budynki, nie mają autentyczności oraz indywidualności. W odległości kilku metrów od rynku każde duże miasto jest już podobne do innych wielkich miast. W Buczynie natomiast mamy do czynienia z całym układem, zachowanym w autentyczny sposób, albo raczej układ jest zachowany, lecz występują w nim puste parcele. Po drugiej wojnie światowej pewne działki wewnątrz miasta nie zostały odbudowane, albo zostały wypełnione budynkami nieodpowiadającymi, ze względu na liczbę kondygnacji oraz ogólny wygląd (bloki mieszkalne), zachowanym budynkom. Podobne działania można zrozumieć w okresie tuż powojennym, kiedy najważniejsze było zapewnienie ludziom mieszkań. Lecz dziś, w okresie starania się o „rycerską” Buczynę, odbudowa pierzei byłaby bardziej autentyczną lekcją historii dla odwiedzających „średniowieczne miasto”, nawet jeśli nie każdy z turystów potrafiłby to zauważyć i docenić.

Odbudowa układu urbanistycznego starego miasta oraz odnowienie murów obronnych Buczyny jest jednym z zagadnień *Planu rewitalizacji Buczyny* [6]. Jednak wysokie koszty tego przedsięwzięcia oraz brak chętnych inwestorów powodują dotychczas brak realnych działań w tym kierunku. W 2004 r. został opracowany projekt koncepcyjny zagospodarowania niezabudowanych działek, jednak nie uzyskał pozytywnej oceny Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. W 2007 r. sporządzono dokumentację historyczno-konserwatorską zespołu staromiejskiego Buczyny na potrzeby wniosku o wpisanie na listę Pomników Historii Prezydenta RP. Pozytywne rozpatrzenie wniosku mogło dać szansę na odbudowę, lecz decyzja była negatywna.

W ostatnich czasach buduje się dużo skansenów w celu pokazania ludziom autentycznego sposobu życia naszych przodków. Lecz skansen jest bierną, sztucznie utworzoną formą przekazywania wiedzy. Byczyna natomiast i dziś jest małym miasteczkiem z ludźmi, którzy mieszkają w starych domach, pracują w okolicy, chodzą na zakupy na pobliskie targowisko i będą pochowani na byczyńskim cmentarzu, tak samo jak ich poprzednicy 100 czy 500 lat temu. Dzięki zachowanej ciągłości historycznej Byczyna więc może pokazać, jak toczy się życie człowieka XXI wieku w średniowiecznym miasteczku.

5. INNE PROBLEMY DO ROZWIĄZANIA

Kolejnym bardzo ważnym problemem jest obecny stan murów obronnych. Podobnie jak niezabudowane parcele odbudowa murów jest częścią *Planu rewitalizacji Byczyny* [6] i podobnie jak przy zagadnieniach urbanistycznych koszty są zbyt wysokie, aby zrealizować przedsięwzięcie. Wnioski o dofinansowanie składane m.in. do programów MKIDN (2008/2009) i POIG (2009) były negatywnie rozpatrzone. W efekcie nie podjęto prac i w 2011 r. doszło do pierwszego znacznego zawalenia muru przy ul. Floriańskiej. Następny wniosek, z 2012 r., składany do programu MKIDN (*Byczyna, mury miejskie z wieżami i basztą z XV–XVI w., prace zabezpieczające tj. prace budowlane i prace konserwatorskie niezbędne ze względu na zagrożenie zniszczenia zabytku*), został odrzucony ze względów formalnych [6].

W tym roku miasto otrzymało dofinansowanie w wysokości 550 tys. zł na zabezpieczenie murów od postępujących zniszczeń. Projekt przewiduje zabezpieczenie od wilgoci, opadów atmosferycznych, a przede wszystkim zadbanie o bezpieczeństwo ludzi znajdujących w pobliżu murów. Istnieje też projekt renowacji zabytkowego obwarowania miasta i renowacji zabytkowych wież, przewidujący m.in. umocnienie gruntów przy murach; umocnienie fundamentów murów palami żelbetowymi i kotwami; wykorzystanie murów jako ciągu turystyczno-spacerowego; modernizację wieży zachodniej, tzw. Niemieckiej (odtworzenie dachu, budowa bramy wjazdowej z drewnianymi wrotami, adaptacja wieży na galerię sztuki z punktem widokowym); modernizację wieży wschodniej, tzw. Polskiej (m.in. budowa bramy wjazdowej, adaptacja wieży na lokal usługowy – kawiarnię z punktem widokowym); modernizację baszty południowej, tzw. Piaskowej (m.in. adaptacja baszty na lokal o funkcji muzealnej z prezentacją historycznej, obronnej funkcji obiektu); przebudowę fosy miejskiej ze zmianą jej koryta [9]. Jednak orientacyjny koszt tego przedsięwzięcia wynosiłby około 25 mln zł, co stanowi więcej niż połowę rocznego budżetu gminy [11]. W złym stanie są również kiedyś piękne XIX-wieczne nagrobki na cmentarzu komunalnego w Byczynie oraz nagrobki na nieczynnym od dawna cmentarzu żydowskim, znajdującym się pomiędzy Byczyną a wsią Biskupice.

6. PODSUMOWANIE

Byczyna jest miastem poszukującym swojej tożsamości w hasłach rycerskość i średniowieczne miasto. Duża, różnorodna oferta, jak kilkudniowe festyny, a również możliwość całorocznego zwiedzania zabytków czynią z niej miejsce, gdzie turyści w różnym wieku i o różnych zainteresowaniach mają okazję do ciekawego i pożytecznego spędzenia czasu. Najbardziej charakterystycznymi oraz rozpoznawalnymi cechami tego miasta są mury obronne zachowane wzdłuż całego obwodu oraz zachowany średniowieczny układ ulic w obrębie murów. Są również problemy, takie jak zły stan techniczny murów, który przy braku jak najszybszego reagowania, może skutkować koniecznością całkowitej rozbiórki tego podstawowego symbolu Byczyny oraz elementu z pewnością najważniejszego z punktu widzenia wartości i niepowtarzalności. Problemem wydaje się również brak odbudowy miasta według stanu przedwojennego, kiedy ulice tworzyły zwarte pierzeje, jednak w odróżnieniu od stanu murów obronnych, nie niesie to drastycznych skutków dla miasta, a tylko obniża jego wartość historyczną.

EXISTING AND POTENTIAL FACTORS OF REVITALISATION OF BYCZYNA TOWN

1. INTRODUCTION

In this article, I would like to introduce the wider community existing and potential factors revitalization based on the history of Byczyna. Byczyna is a small town in the Opole province. It is probably the same age as the Polish state, but the changes over the centuries has grown and is not able to preserve the atmosphere of the medieval city. Byczyna is definitely a unique place, because only a few cities can boast preserved the whole perimeter walls.

In the paper I try to show how the development of the cultural life of the city, based on a rich historical heritage. One of the defensive towers is part of the path of exploring the city, in the tower of the town hall is the museum of Byczyna history, outside the city was built a wooden castle knight, organizing international tournaments, promoting Byczyna the whole of Europe. It may seem that such a small town very good use of its heritage.

However, the rank of similar projects decreases when analyzed untapped potential inherent in the very structure of the city. Throw of the city shows preserved almost in its entirety arrangement medieval streets (Fig.1). Byczyna carries in its architecture traces of many historical eras. Gothic Evangelical church, baroque Catholic, town hall and nineteenth-century buildings, however, are part of the urban layout of the city in any way without disturbing it. In contrast, traces of later eras drastically alter the fabric of the city, destroying the system created many centuries earlier.

I would like to analyze the site and consider the possibilities of a given set of repairs to Byczyna to fully exploit medieval architectural heritage and urban and had a chance to be Polish Carcassonne.

2. LOCATION AND HISTORY OF BYCZYNA TOWN

Byczyna is a town located in the southern province of Opole. It is inhabited by more than 3,500 people. Byczyna is also a commune gathering 23 nearby villages village administration. Being part of the county Kluczborski Byczyna lies in the vicinity of the north-eastern end of the Silesian Lowland and Upland part of the Triassic Silesian threshold [4, p. 93]. The city is well connected with the rest of the country concerned goes through the national road No. 11 and railway.

The earliest traces of human activity in the modern borders Byczyna come from the Stone Age (about 4500–1800 BC). During archaeological excavations were found fragments of flint tools and stone ax. In the areas surrounding the city and the countryside Gołkowice Jaśkowice oldest traces of human activity come from the Middle Stone Age (8000–4500 BC) [6, p.13–15].

We do not know the exact date of foundation of Byczyna. Jan Długosz says that the first bishop in Silesia auxiliary bishopric was founded in Smogorzow, in the year 1041 was transferred to Byczyna, and later in 1052. Wrocław. Byczyna received city rights before 1268, while the oldest seal is coming from a document from the year 1415 [1, p. 1].

Since the establishment of the Polish state Byczyna was part of the lands of Mieszko I, Boleslaw the Brave, and their successors. While regional divisions belonged to the Duchy of Wrocław, and then was under the rule of Głogów-Oleśnica Silesian Piast line. In the years 1341–1348 Byczyna soon be under the rule of King Casimir the Great, who then turned on Byczyna on the principality in the Czech king Charles IV. In later years Byczyna constantly changed owners, often the cause of the pledge. After the death of George William hub in 1675 the town was under the rule of the Habsburg monarchy [1, p. 2–3]. One of the most important events in the history of the city, and also important in Polish history,

was the Battle of Byczyna January 24, 1588 r. In this battle hetman Jan Zamojski defeated the army of Archduke Maximilian von Habsburg, who aspired to the throne of Poland [2, p. 31].

Since 1741. Byczyna belonged to Prussia. However, regardless of the nationality of the individual countries the city was a center of Polish culture [1, p. 3]. Since the mid-sixteenth century functioned in a parish school. This school heyday reached at the beginning of the seventeenth century, when it was sent to the children not only from the area, but from the whole of Silesia. A characteristic feature of the curriculum was a concern for Polish language [3, p. 16–17]. Residents of Byczyna participated in the I and II World Wars. After the Second World War there was almost complete replacement of the population from German into Polish. This war also resulted in nearly 75% of ruining the city. Reconstruction began immediately after the completion of the war and continues to this day as part of the revitalization of the city.

The historical and cultural value of Byczyna mainly provide its sights, and they are many. A distinguishing feature of this city is certainly the fifteenth-century ramparts, preserved almost in its entirety. Other major monuments are: the so-called eastern gate tower. Polish from the fifteenth century; the so-called western gate tower. German from the fifteenth century; Sand tower of the sixteenth century; Gothic Evangelical church; Gothic Chapel of St.. Hedwig, rebuilt in the seventeenth century; City Hall from the turn of the fifteenth and sixteenth aforementioned; Baroque parish church from 1767; In total, 54 objects of Byczyna are still protected under the registration of immovable monuments. A large part of the building of the old town, surrounded by walls, are the houses of the eighteenth and nineteenth centuries (Fig. 2). This creates a distinctive atmosphere of the medieval city.

3. DEVELOPMENT OF TOURISM AS A WAY TO REVITALIZE THE CITY

With a rich history Byczyna has a lot of opportunities for the development of tourism. In modern times, when many of the towns is trying to advertise for tourists Byczyna is all the more unique because it has the one hand, many authentic sights, on the other hand constantly enriched with new offers for a variety of leisure and learning about the region that might interest people of different ages and with different interests. Revitalization of the city is successively carried out by the municipality, and also by various associations and private entrepreneurs. Most of these initiatives serve primarily the residents and visitors of Byczyna, while contributing to the spatial arrangement of the city and surrounding areas.

The motto of revitalization activities Byczyna is moving towards a medieval knightly Byczyna. Created initiatives such as the social integration of population, the promotion of private investors, and also focused on the reconstruction of Byczyna according to the needs of the city with developed tourist offer while complying conservation design principles.

One of the first regeneration activities undertaken in accordance with the idea of "Knights of Byczyna" was organized in Byczyna medieval fair connected to the fete of chivalry. This event took place September 13, 2003 and was organized jointly with the Opole Brotherhood Knight and Group Fencing Jesenik from the Czech Republic. Since then, every year, in spring and autumn are held Fairs, Festivals and Tournaments gathering crowds of commune residents, tourists and fans of the knights from all over Europe (Fig.3). With chivalrous Polish-Czech cooperation in 2005, the idea to build Polish-Czech Militia Training Centre – a medieval wooden castle (Fig. 4), part finance the construction of which took place in the framework of INTERREG III A Czech Republic-Poland. Castle is located on the flood Brzózki just a few kilometers from the Byczyna. Castle knight primarily offers:

- lessons historical fencing weapons,

- workshops medieval crafts,
- concerts of early music,
- educational excursions,
- "live" history lessons [5].

Since the inception of the knights castle on fairs events are held both in Byczyna (eg. Performance of the siege walls), as in the bulkheads.

An important element in the promotion of cities and villages in the region is the development of hiking trails. The municipality includes, among others 5 churches with wooden churches Trail District Kluczbork. Created "Route chivalrous", having lead by historical monuments in the municipality. As part of the Local Action Group "Upper Prosna" one of developed trails leading through the grounds of partner municipalities is "Knight's Trail", including, in most areas of the municipality Byczyna [5].

According to the idea of "chivalry" and references to the history of the city organized a variety of events. They are, for example:

- European Heritage Days,
- picnics OFF ROAD tourist rally of the municipality,
- picnic motor with rally "trail of history of Byczyna",
- "Midsummer" and "Perunika" [5].

The implementation of some projects is inextricably linked to social revitalization of the municipality. Soft projects carried out by, among others, associations, CISPOL in Polanowice (workshops paving, carpentry, grounds maintenance, tailoring: sewing costumes medieval, performing souvenirs, promotional items), social cooperatives of municipalities Byczyna (eg. draft "Workplaces around the castle") activate socially excluded people and unemployed [5].

Another initiative to encourage you to visit Byczyna is the annual Rally Veteran Footballers in Byczyna. Launched in 1983, yet this event takes place today, being an important event not only for Football Veterans, but also for the local population and tourists.

Probably several centuries history of settlement, and later the city Byczyna still has many secrets to discover. Sporadic outcrops archaeological sites (mostly related to construction works or road), provide a lot of material to study. Archaeological research in Byczyna in 2009–2010 around a Gothic Evangelical Church in the former cemetery enabled a number of archaeological discoveries and provided material for the study of the life of the former inhabitants of Byczyna. The hearth was approx. 670 skeletons [10]. Currently (summer-autumn 2014) continues further excavations in that part of town. After completion of the work and performed all tests arise next to the church crypt for burial of human skeletons. The location of crypts in place of the original burial of these people, along with the development of the site will allow visitors to see the history of the development of the site.

He is currently an ongoing project, "My Market". This concept, developed by B.P. OPOL-PROJEKT from Opole, involves the transfer of markets previously behind the city walls to the center. The project also proposes to enrich the marketplace of landscaping elements and trying to create an attractive offer for entrepreneurs. Maximum use of space, the solution of the problem of public toilets, the construction of the car park should create an interesting place to spend free time and meetings. Financed by the European Agricultural Fund for Rural Development - Rural Development Programme for the period 2007–2013, [8] given implementation is the next step in lifting living standards and increasing the attractiveness of Byczyna for tourists.

Local Revitalization Plan City Byczyna for 2007–2013 provided several stages, in order to increase the attractiveness of tourism and to create conditions for economic development. In several steps were planned actions to improve communication, security monuments and presenting better conditions for the integration of residents and visitors of the

city. Phase I assumed improvements in communications infrastructure and circular walking around the city walls Byczyna, as well as the reconstruction of the road surface / street access to recreational areas Park, behind the walls. Phase II included the renovation of the historic city walls, along with the renovation of the historic towers. In stage III were planned renovation of the barn and historic objects and the creation of sacred Tradition Chamber of viewpoint in the Town Hall. IV stage be little development of green areas and recreational facilities. Finally, in the fifth stage of the operation would lead to the reconstruction of built-up area within the city walls and the building of undeveloped building lot for residential purposes [7].

Since 2006 has been completed 6 of 12 tasks revitalization, 3 were before and during implementation. Funding for the operations followed from various funds [11]. For residents, and also for visitors Byczyna, in the village Miechowa takes place every year, "Feast of Pierog" where everyone can try yourself in the role of a cook or try the products of other participants.

To summarize the above facts related to regeneration activities in Byczyna seems to me that for such a small town it has a lot to offer in terms of culture and history. The city, which can go from one end to the other in five minutes with a diverse offering and the development of not only the city, but also the surrounding areas offer today is so rich that you can safely spend in a given place all weekend without getting bored for a moment. A lot is happening, but a lot more remains to be done.

4. CAN THE URBAN MEDIEVAL TOWN BE A VALUE?

Byczyna Town and the surrounding area has many historical monuments. Maybe even too much for such a small town. Keeping all the sights in a worthy condition requires large investments. The small municipality of its size, according to a small budget is often not able to take care of the monuments of its own costs. Most of the projects are co-financed by national and EU projects. Analyzing the completed projects, as described in the previous section, it is concluded that the projects are likely to improve the functioning of the city (eg. Communication) and for recreation residents or visitors of the city. The question is whether then regarded as less valuable attempts to rescue the authentic walls of the fifteenth century or reproduction of medieval urban center?

Byczyna is a town of unique yet because they have a very long history but not turned into a big city. The medieval layout of streets surrounded by the fifteenth-century wall is a living monument to the history of urban planning in Europe. Big cities, where a reference to the history is often only market, quickly turning into a wide roads and the modern concrete and glass buildings, they have no authenticity and individuality. In a few meters from the Market every large city is similar to other large cities. In Byczyna while we deal with the whole system, preserved in an authentic way. Get better: the layout is preserved, but appear in the empty lot. After World War II some parcels inside the city have not been rebuilt, or have been completed buildings not corresponding to the amount of stories and general appearance (blocks of flats) preserved buildings after the war. Similar actions can be understood in the period just after the war, as the most important was to protect the people in the apartment. But today, in the period to apply for "knight" Byczyna reconstruction of the frontage was to be more authentic history lesson for visitors to "medieval city", even if not all of the tourists he could to see and appreciate.

Rebuilding old Byczyny is one of the issues Revitalization Plan of Byczyna. However, the high cost of the project and the lack of willing investors cause so far no real action in that direction. In 2004 was developed conceptual design development of undeveloped plots, but had a negative assessment of Provincial Conservator. In 2007, the documentation has been prepared historical-preservation of the old town Byczyna the needs of an application for inclusion on the List of Historical Monuments President. Positive processing the application could give a chance to rebuild, but the decision was negative.

In recent times, I build a lot of open-air museums in order to show people an authentic way of life of our ancestors. But the museum is a dead form of transmission of knowledge, there is not anything going on. Byczyna today is a small town with people who live in old houses, work in the area, go shopping at the nearby market and will be buried in the Byczyna cemetery, just as their predecessors did 100 or 500 years ago. I think the most important in understanding the history and tradition is the understanding of continuity. And just Byczyna can show how life goes on twenty-first-century man in a medieval town.

5. OTHER PROBLEMS TO BE SOLVED

Another very important issue is the current state of the ramparts. Just as undeveloped parcels rebuilding the walls is part of the Revitalization Plan of Byczyna and, like the issues of urban costs are too high to achieve. Grant applications submitted, inter alia, the Ministry of Culture Programs (2008/2009), the OPIE (2009) were considered negative. In 2011. Took place the first major collapse of Wall Street. St. Florian's. The conclusion of the 2012 National Heritage Programs "Byczyna, city walls with towers and the tower of the fifteenth and sixteenth centuries., le safety work. Works construction and maintenance work necessary because of the threat of destruction of the monument" was rejected for formal reasons [11].

This year, the city received a grant of 550 thousand. pln to secure the walls of progressive damage. The project provides protection from moisture, precipitation, and above all to ensure the safety of people located near the walls. There is a restoration project of the historic city walls and restoration of historic towers, providing, inter alia, strengthening land the walls, strengthening the foundations of the walls of reinforced concrete piles and anchors, use the walls as a tourist way during the walking, the so-called modernization of the west tower. German - replacing the roof, building entrance with wooden gate, an adaptation of the tower at an art gallery with viewpoint; modernization of the so-called eastern tower. Polish – including gate construction, adaptation of the tower to the local service (cafeteria) with viewpoint; modernization of the southern tower so. Sandstorm – including adaptation of the towers on the premises of the museum function of the historical presentation (defense) of the function object; reconstruction of the moat, [9] but the approximate cost of a similar project would be about 25 million pln, which represents more than half of the annual budget of the municipality [11].

In poor condition are also used beautiful nineteenth-century municipal cemetery headstones and gravestones in Byczyna for a long time not active in the Jewish cemetery, which is located between Byczyna and country Biskupice.

6. CONCLUSION

Byczyna is a town seeking their identity passwords "chivalry" and "medieval city". A large diverse offer as multi-day festivals, and also the possibility of year-round sightseeing tours make it a place where tourists of all ages and interests have the opportunity for interesting and useful to spend time. The most distinctive and recognizable features of the city are preserved defensive walls around the perimeter and a well preserved medieval street layout within the walls. There are also problems such as poor technical condition of the walls, which in the absence as soon as possible to respond may result in the need to complete the demolition of this basic element symbol of Byczyna and certainly the most important from the point of view of the value and uniqueness. The problem seems to be the lack of reconstruction of the city according to the state before the war, when the streets form a compact frontage, but in contrast to the situation of the city walls does not involve a drastic consequences for the city, and only lowers its historical value.

The article I wanted to show the possibility of revitalizing small town and give the problems associated with these activities. I hope I was able to do this.

BIBLIOGRAPHY

- [1] Biliński Z., *Byczyna – miasto i gmina, nasza mała ojczyzna*, Byczyna, Zarząd Miejski w Byczynie 1995.
- [2] Biliński Z., *Przez stulecia*, w: *Byczyny przeszłość i dzień dzisiejszy*, red. J. Meissner, wyd. 1, Opole, Instytut Śląski w Opolu 1988.
- [3] Biliński Z., *Zarys dziejów byczyńskiej szkoły*, wyd. 1, Opole, Instytut Śląski w Opolu 1984.
- [4] Cimała B., Kaczorowski W., *Zarys dziejów Kluczborka i ziemi kluczborskiej*, w: *Wypisy do dziejów Kluczborka i ziemi kluczborskiej*, wyd. 1, Opole, Instytut Śląski w Opolu 1983.
- [5] Grüner R., *Jak Byczyna stała się rycerską?*, prezentacja z Konferencji PPP, Ministerstwo Gospodarki, Warszawa 27.02.2014, Referat Współpracy Europejskiej, Promocji i Rozwoju, Urząd Miasta i Gminy Byczyna, Byczyna 27.02.2014.
- [6] *Lokalny plan rewitalizacji miasta Byczyny na lata 2007–2013*, Referat Współpracy Europejskiej, Promocji i Rozwoju, Urząd Miasta i Gminy Byczyna, Byczyna 2007.
- [7] *Mój Rynek w Byczynie*, prezentacja podczas sesji Rady Miejskiej w Byczynie, 29.08.2013, Referat Współpracy Europejskiej, Promocji i Rozwoju, Urząd Miasta i Gminy Byczyna, Byczyna 2013.
- [8] Pastwiński R., *Ślady najdawniejszej przeszłości Byczyny i okolic*, w: *Byczyny przeszłość i dzień dzisiejszy*, red. J. Meissner, wyd. 1, Opole, Instytut Śląski w Opolu 1988.
- [9] *Rewitalizacja miasta Byczyny*, prezentacja, Referat Współpracy Europejskiej, Promocji i Rozwoju, Urząd Miasta i Gminy Byczyna, Byczyna 2007.
- [10] Spotkanie w sprawie lokalizacji pochówku szkieletów ludzkich eksplorowanych w czasie badań archeologicznych prowadzonych w Byczynie w latach 2009–2010, Referat Współpracy Europejskiej, Promocji i Rozwoju, Urząd Miasta i Gminy Byczyna, Byczyna 6.03.2012.
- [11] *Średniowieczne mury obronne wraz z wieżami w Byczynie*, wizyta studyjna Komisji Kultury i Środków Przekazu Senatu RP w Pawłowicach i Byczynie 9–10.10.2013, Referat Współpracy Europejskiej, Promocji i Rozwoju, Urząd Miasta i Gminy Byczyna, Byczyna 2013.
- [12] Urząd Miejski w Byczynie, archiwum.
- [13] Wyniki poszczególnych turniejów <http://www.byczyna.pl/1789/obchody-420-rocznicy-bitwy-pod-byczyna-byczyna-24-27012008-r.html> sprawdzono dnia 8.11.2014
- [14] <http://www.byczyna.pl/2102/turystyka-baza-noclegowa-i-gastronomiczna-w-gminie-byczyna.html> sprawdzono dnia 8.11.2014

O AUTORZE

Luba Smirnowa jest studentką studiów magisterskich Wydziału Architektury Politechniki Wrocławskiej. Interesuje się zagadnieniami rewitalizacji, szczególnie w małych miastach.

AUTHOR'S NOTE

Luba Smirnowa is a graduate student at the Faculty of Architecture of the Technical University of Wrocław. Interested in issues of revitalization, especially in small towns.

Kontakt | Contact: lubasmirnowa1@gmail.com